

13. Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*. Polirom, Iași, 2002.
14. Tănase, Al., *Cultură și civilizație*, Editura Politică, București, 1977.
15. Tănase, Alexandru, *Cultură și religie*, Editura Politică, București, 1973.
16. Tylor, E. B., *Cultura primitivă*, apud, Pierre Bonte, Michel Izard, *Dicționar de etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 682 [apud Frigioiu, prof. univ. dr. Nicolae *Politologie și doctrine politice*, București 2001, p. 104].
17. Sapir, Edward, *Anthropologie*, Editions de Minuit, Paris, 1967.
18. Райгородский, Д. Я., *Психология семейных отношений*, Изд. Самара: Дом Бахрах, М., 2002.
19. <https://dexonline.ro/definitie/cultur%C4%83>

**RISCUL PROFESIONAL AL CADRELOR DIDACTICE ȘI
MANAGERIALE ÎN CONDIȚIILE ACTIVITĂȚII
INOVATIVE A INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT**

Proiect de cercetare

Dumitru PATRAȘCU, dr. hab., prof. univ.

Summary

The article discusses the project model for the research of the professional risk of the teaching and managerial staff in the conditions of the innovative activity of the educational institutions.

În prezent, cea mai eficientă formă de răspuns al educației la schimbările condițiilor socio-culturale sunt inovațiile. Aproape toate unitățile structurale, subsistemele educației sunt antrenate într-o activitate inovatoare, deoarece aceasta este o condiție necesară pentru dezvoltarea sistemului și de reînnoire a educației. Dezvoltarea inovatoare a sistemului de învățământ în Republica Moldova este susținută la nivel național, raional și instituțional. Prin urmare, devine clar faptul că a crescut interesul științei și a practicilor către procesele de inovare din sistemul educațional.

Un număr mare de cercetări ale unor autori, precum Victoria Sojocaru, V. Guțu, D. Patrașcu, А.И. Пригожин, С.Д. Поляков, Б.В. Сазонов, В.А. Слостенин, Н.Н. Суртаева, П.И. Третьяков, А.В. Хуторской, Н.Р. Юсуфбекова etc., care explorează inovațiile, ca fiind neoplasme semnificative în prezent și sistematic autoorganizatoare, apărute dintr-o varietate de inițiative, devin promițătoare pentru evoluția educației și influențează pozitiv dezvoltarea acesteia. În ciuda interesului deosebit față de inovații, multe dintre aspectele lor sunt încă insuficient studiate.

Astăzi, în știința și practica pedagogică rămân nerezolvate aspecte legate de necesitatea de a preveni riscurile profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în inovare. În acest domeniu problematic se identifică următoarele contradicții, între:

- natura masivă a implicării cadrelor didactice și manageriale în activitatea de inovare și sistemul insuficient de eficient de prevenire a consecințelor sale negative, care sporesc nivelul riscurilor;

- complexitatea naturii activității inovatoare a cadrelor didactice și manageriale, apariția diverselor riscuri în ea și lipsa dezvoltării sistemului de prevenire a riscurilor profesionale în activitatea inovativă a cadrelor didactice și manageriale în domeniul științelor educației, precum și eficiența insuficientă de leadership a acestor riscuri;

- rezultatele așteptate ale activității de inovare și apariția unor consecințe negative pentru toți participanții la procesul de inovare, care afectează realizarea unui rezultat de succes, care nu au fost suficient studiate de științele educației.

Aceste contradicții determină următoarea problemă de cercetare: Cum ar trebui să fie sistemul de prevenire a riscurilor profesionale pentru cadrele didactice și manageriale în instituțiile de învățământ angajate în activități inovatoare?

Relevanța studiului și necesitatea reducerii riscurilor profesionale în dezvoltarea inovațiilor îmbunătățește eficacitatea inovației cadrelor didactice din instituția de învățământ.

În calitate de obiect al cercetării devin riscurile profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în instituțiile de învățământ și prevenirea lor în cadrul implementării activități inovatoare.

Studiul are ca scop de a dezvolta și testa experimental un sistem de prevenire a riscurilor profesionale ale unui profesor în contextul activităților inovative ale instituției de învățământ.

Cercetarea are ca punct de pornire următoarea ipoteză: Prevenirea riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în activitatea inovativă a instituției de învățământ va fi eficientă și va contribui la minimizarea consecințelor negative și la sporirea eficacității ei, dacă în cazul instituției se vor desfășura următoarele activități:

- cadrele didactice și manageriale vor acționa ca subiect al acestei activități, posedând idei despre cauzele, tipurile de riscuri profesionale și consecințele acestora, și, fiind capabile să aplice măsuri eficiente pentru a le minimiza;

- la toate etapele activității de inovare a cadrelor didactice și manageriale se va organiza suportul pedagogic, managerial, științific, metodologic și psihologic;

- sistematic va avea loc prevenirea riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale;

- vor fi elaborate și implementate condițiile organizatorice, pedagogice și manageriale ale sistemului de prevenire.

În conformitate cu scopul și ipoteza studiului, trasăm următoarele obiective:

1. Determinarea abordărilor conceptelor *risc*, *riscuri* și *riscuri profesionale* în activitatea de inovare a cadrelor didactice și manageriale.

2. Studierea cauzelor și tipurilor de riscuri profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în activitatea de inovare.

3. Fundamentarea științifică a sistemului de prevenire a riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în domeniul inovării.

4. Identificarea și dezvoltarea condițiilor organizatorice, pedagogice și manageriale pentru implementarea unui sistem de prevenire a riscurilor profesionale în activitățile inovatoare ale cadrelor didactice și manageriale.

5. Dezvoltarea domeniilor de activitate ale serviciului științific și metodologic pentru prevenirea riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în activitățile inovatoare ale instituției de învățământ.

6. Testarea sistemului de prevenire a riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în domeniul inovației, pentru a determina eficacitatea acestuia.

Reperetele epistemologice ale cercetării se constituie din teoriile privind:

- abordările sistemice, de activitate și de orientare spre personalitate, care permit considerarea activității inovatoare a unei instituții de învățământ prin studierea caracteristicilor individuale și personale ale subiecților instituției de învățământ și prevenirea riscurilor profesionale ca un sistem de elemente interdependente, care caracterizează activitățile subiecților participanți la procesele inovatoare.

- aspectele teoretice ale metodologiei de construire și evaluare a calității cercetării pedagogice: D. Patrașcu, L. Papuc, M. Cojocaru-Boroșan, S. Cristea, А.П. Беляевой, Е.В. Бережновой, Н.В. Бордовской, Н.М. Борытко, В.В. Краевского, С.А. Писаревой, И.И. Соколовой А.П. Тряпицыной, Д.И. Фельдштейна;

- teoriile și ideile inovațiilor pedagogice: D. Patrașcu, Victoria Cojocaru, Vl. Guțu, Gh. Rudic, K. Ангеловски, Н.Б. Кульгин, В.С. Лазарев, А.А. Макареня, Б.П. Мартиросян, С.Д. Поляков, В.А. Слостенин, А.В. Сурина, Н.Н. Суртаева, И.Л. Туккель, А.В. Хугорской, Н.Р. Юсуфбекова etc.;

- aspectele teoretice ale dezvoltării profesionale continue și perfecționării competențelor pedagogice (T. Callo, D. Patrașcu, O. Zgurean, Mândăcanu, V. Gh. Cojocaru, Vl. Păcalaru, H.M. Александрова, И.С. Батракова, А.В. Батаршев, С.Г. Вершловский, Б.С. Гершунский, А.И. Жилина, Л.С. Илюшин, М.Б. Лебедева, А.М. Новиков, Н.Ф. Радионова., В.А. Слостенин, И.И. Соколова, Р.Н. Федосова, А.Н. Шевелев, О.Н. Шилова etc.);

- prevederile conceptuale ale riscului pedagogic privind justificarea riscurilor în inovația umană, ca element necesar al acestei activități (V. Dulgheru, И.Г. Абрамова, Ю.П. Арсеньева, А.Ю. Беликов, В.П. Буюнов, М.М. Поташник и др.);

- ideile și punctele-cheie care dezvoltă problemele dezvoltării inovatoare ale formării vocațional-pedagogice (T. Callo, D. Patrașcu, В.А. Болотов, Г.А. Бордовский, Л.М. Иванченко, Л.С. Илюшин, В.А.Козырев, С.В. Кривых, Н.Ф. Радионова, В.А. Слостенин, И.И. Соколова, В.И. Сопин, А.П.Тряпицына etc.).

În cadrul cercetării se va recurge la metodele teoretice (studiul și analiza literaturii psihologice și pedagogice, sinteza, sistematizarea datelor obținute) și cele empirice (observația, sondajul sub formă de interviu, chestionarea, experiment pedagogic, metode de prelucrare statistico-matematică).

Studiul se va desfășura în patru etape. În prima etapă (un an) – studierea stării problemei în teorie și practică: definirea aparatului conceptual și a ipotezelor, determinarea metodologiei și metodelor de organizare a cercetării, definirea obiectivelor cercetării, determinarea conținutului și trăsăturilor activității de inovare, a cauzelor și tipurilor de riscuri profesionale și a consecințelor acestora.

La etapa a doua se va determina sistemul de prevenire a riscurilor profesionale în toate etapele inovației; se vor selecta grupurile de control și experimentale, se va determina componența cadrelor didactice și a managerilor implicate(ți) în activitățile de inovare ale instituțiilor de învățământ; se va determina durata și

calendarul experimentului; tehnicile selectate pentru studii de diagnostic la începutul și la sfârșitul experimentului.

La etapa – cercetarea experimentală, se preconizează a fi realizată în două faze (de constatare și de formare), unde vor participa colectivele instituțiilor de învățământ, cu un eșantion determinat.

În timpul fazei de constatare a studiului, se va recurge la următoarele instrumente de diagnosticare:

- chestionar pentru studierea opiniilor diferiților respondenți despre problemele riscului profesional (compilate de noi);
- chestionar *Cultura inovatoare a profesorului* (versiune adaptată);
- o versiune modificată a metodei diferențial-semantice pentru studierea motivației profesorilor (versiunea adaptată a lui Solomin I.L.);
- harta de autoevaluare a competenței cadrelor didactice și manageriale;
- chestionarul *Dificultăți în activitatea pedagogică*.

În cea de-a treia etapă (perioada – doi ani), se va elabora sistemul pentru prevenirea riscurilor profesorilor în activitățile inovatoare ale instituției de învățământ, care se va testa în timpul experimentului formativ. Experimentarea presupune aprobarea condițiilor organizatorice și pedagogice pentru implementarea sistemului de prevenire a riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în activitățile de inovare; monitorizarea dinamicii manifestărilor riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în domeniul inovării pe parcursul anului.

În același timp, se va monitoriza datele privind evoluția experimentului, se va efectua teste cuprinzătoare în diferite etape ale experimentului; factorii și condițiile identificate care afectează în mod negativ implementarea prevenirii riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în domeniul inovării în cadrul experimentului.

La nivelul unei instituții de învățământ, cadrelor didactice și manageriale li se vor oferit următoarele forme de instruire sistematică și stimulare a activității pedagogice: *Școala competențelor pedagogice*; concursul materialelor didactice; organizarea și punerea în aplicare a *Zilei metodice*; concursul realizărilor pedagogice *Îmi dau inima copiilor*; revizuirea resurselor educaționale electronice; citirea pedagogică; competiția *TIC în procesul educațional* etc.

În cea de-a patra etapă (un an), se vor analiza și sintetiza rezultatele experimentului pedagogic, ținând cont de scopul, obiectivele; dacă datele obținute confirmă ipoteza studiului; se vor formula concluziile științifice și recomandările practice; se va realiza un text descriptiv al cercetării sub formă monografică.

Noutatea științifică propusă de cercetare va fi:

- evidențierea abordărilor conceptuale ale *riscului, riscului profesional* în literatura pedagogică și managerială (sociocultural, dezvăluind schimbările în societate, care afectează conținutul activității pedagogice și manageriale, reflectând schimbările în activitatea cadrelor didactice și manageriale datorită proceselor inovatoare);

- identificarea cauzelor și tipurilor de riscuri profesionale ale profesorului în activitățile inovatoare ale instituției de învățământ;

- analiza efectelor negative ale riscurilor profesionale, care afectează personalitatea și rezultatele activităților cadrelor didactice și manageriale în instituția de învățământ;

- elaborarea sistemului pentru prevenirea riscurilor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale în activitățile inovatoare ale instituției de învățământ;

- crearea condițiilor organizatorice, pedagogice și manageriale pentru implementarea sistemului de prevenire a riscurilor profesionale în inovarea instituției de învățământ;

- demonstrarea influenței activității inovative a cadrelor didactice și manageriale asupra creșterii riscurilor profesionale, pe de

o parte, și, pe de altă parte, creșterea nivelului de profesionalism al cadrelor didactice și manageriale; demonstrarea impactului implementării sistemului de prevenire a riscurilor profesionale asupra reducerii consecințelor negative asupra inovației.

Unele dispoziții teoretice privind cercetarea:

1. De-a lungul vieții sale, o persoană se confruntă în mod constant cu situații care nu au o soluție unică; în același timp, manifestarea activității este asociată cu riscul de a nu obține rezultatul dorit. Riscul este o componentă permanentă și inevitabilă a oricărei activități sociale; el nu este doar un fel de mediu sociocultural sau condiție de acțiune, ci o parte integrantă a socialității.

Riscul joacă un rol semnificativ în pedagogie și management, în procesul decizional, protejează împotriva conservatorismului și conformismului. O anumită măsură de risc este necesară pentru un om de știință, un întreprinzător, un politician, un pedagog etc. Datorită acțiunilor riscante, o persoană este capabilă să câștige, să câștige un adversar și circumstanțe. Lipsa de determinare și curaj (fizică, civilă, creativă), prudentă în acțiuni interferează cu atingerea obiectivelor. Manageri, antreprenori, oameni de știință, pedagogii care se tem să-și asume riscuri își pierd capacitatea de a se dezvolta și de a-și atinge obiectivele înalte.

Cu toate acestea, riscul este nejustificat, poate duce nu la succes, ci și la eșec.

Riscul este perceput de fiecare persoană în felul său și este evaluat diferit. Fiecare subiect răspunde riscului în conformitate cu sistemul său de valori.

Problema riscului a atras atenția comunității științifice largi la începutul secolului al XX-lea, după publicarea cărții lui F. Knight, *Riscul, incertitudinea și profitul*. Din anii 1920 au început să efectueze studii de analiză a riscului în comerț, medicină, tehnologie etc. Studii parțiale ale riscului au fost realizate și de sociologi, de

exemplu, s-a studiat riscul în cazul izolării informaționale (V. I. Zubkov, 1998).

Până la sfârșitul anilor 1960 riscul a fost perceput, în primul rând, cantitativ, ca un atribut al tehnologiei și probabilitatea unei anumite daune în coordonatele spațiului și timpului. Apoi, mai ales cu apariția unei perspective de risc în psihologie, începe să fie studiat și calitativ. Teoria riscului non-clasic a fost dezvoltată în anii 1920 – 1930, de economiștii A. Marshal și A. Pigu (teoria crizei). Studiul riscului din aceste poziții a permis depășirea discrepanței dintre logica *tehnică* unidimensională a calculului riscului și multidimensionalitatea comportamentului uman în situații riscante.

Într-o societate deschisă modernă, riscul se răspândește întotdeauna mai rapid decât „tratamentul” acestuia.

Conceptul de *risc* este interdisciplinar, folosit în multe științe sociale și naturale. Fiecare dintre ele are propriul său subiect în studiul riscului și își dezvoltă propriile metode pentru acest lucru. Pe de o parte, acest lucru ne permite să identificăm multe aspecte diferite în care se ia în considerare riscul și, pe de altă parte, creează dificultăți evidente în dezvoltarea unui punct de vedere unitar al riscului.

În ultimele decenii, oamenii de știință din multe discipline științifice au studiat intens riscul: economiști și finanțatori (Абрамчук В. А., 2002; Абчук В. А., 1987, 2006; Андреев В. И., 1991; Балабанов И. Т., 1996; Вайнер А. В., 2008; Глущенко В. В., 1999, 2006, 2007; Грабовый С., 1995; Донец Н. Ю., 2005; Дынкин А. с соавт., 1992; Корнилов А. П. с соавт., 1993; Левицкий К., 2007; Ниашвили А. Г., 2007; Райзберг Б. А., 1992; Рогов М. А., 2001; Семерькова М. М. с соавт., 2005; Серегин Е. В., 1999; Смольников В. Г., Левитан М. И., 1993; Ушаков С. Ф., 1999; Федорова А. В., 2003; Чалый-Прилуцкий В. А., 1994; Чернов В. А., 1998; Шаршукова Л. Г., 1998; Hull J., 2007; Head Horn, 1991; Singer, 1986; Williams Heins, 1985 etc.); sociologi și filosofi (Альгин А. П., 1987—2006; Зубков В. И., 2003; Кравченко С. Л.,

Красиков С. А., 2004; Мозговая А. В., 2001; Феофанов К. А., 2007; Яцук О. В., 2006); jurişti (Архипов Д. А., 2005; Гринберг М. С., 1963; Douglas M., 1994; Дятлов Ю. А., 2006; Еникеев М. И., 2001; Ильюхов А. А., 2001; Мамчун В. В., 1999; Осипян Н. Б., 2007; Ситковская О. Д., 1998; Чистяков А. А., 2007); pedagogi (Vi. Guţu, D. Patraşcu, Gh. Rudic, Абрамова И. Г., 1995, 1996; Абрамова Г. И., Белякова Л. Ю., 2005; Гуруканов В. А., 2004; Строкова Т. А., 2001; Хабибуллин Э. Р., 2008); psihologi (Башкина Ю. Д., Е. Ильин, Посохова С. Т., 2007; Задорожнюк И. Е., Зозулюк В. А., 1994; Колесов Д. В., Пономаренко В. А., 2008; Корнилова Т. В., 1994—2006; Петровский В. А., 1971—1997; Солнцева Г. Н., 1997—1999; Чиликин А. П., 1999; Breakwell, 2007etc.).

În general, problema riscului s-a dovedit a fi un subiect foarte fertil pentru cercetare, deoarece există o mulţime de riscuri care sunt foarte dificil de luat în considerare.

În Occident, spectrul studiilor de risc este foarte larg. Riscurile toxice au fost studiate de Kraus et al. (Krause et al, 1992) şi Slović împreună cu colegii (Slovic et al, 1985, 1995); riscurile asociate cu industria nucleară au explorat Barque şi Jenkins-Smith (Barke, Jenkins-Smith, 1993) şi Flynn şi colaboratorii (Flynn şi colab., 1993); riscurile de mediu au atras atenţia McDenielles (McDaniels et al, 1997) şi Laco şi colab. (Lazo şi colab., 2000); pericolul calculatorului a fost studiat de Gutteling şi Kuttshreiterom (Gutteling, Kuttshreuter, 2002). În general, problema riscului este nesfârşită, iar în descrierea ei există un pericol (risc) de a se îneca în anumite detalii. Prin urmare, se fac încercări de a dezvolta diverse aspecte ale teoriei riscurilor, care acoperă legile generale ale apariţiei şi manifestării lor.

În prezent, teoria riscurilor (riscologia) este considerată ca parte a ştiinţei crizei (crizologiei) – (Альгин А. П. соавт., 2004; Буянов В. П. соавт., 2003, 2007; Глущенко В. В., 2008; Давыдов И. Н., 2001; Миэринь А. А., 1998; Яницкий О. Н.,

1998). Se fac încercări de a crea o nouă direcție filosofică în studiul riscurilor – **riscosofia**, în cadrul căruia se analizează problema culturii riscurilor. O cultură a riscurilor este o combinație între ideile, atitudinile și credințele noastre, valorile, obiceiurile, tradițiile și obiceiurile în raport cu cunoștințele și abilitățile practice de management a riscurilor.

Riscosofia este definită ca un sistem de cunoștințe și un set de relații bazate pe o abordare filosofică a riscului, permițând să se ia cele mai înțelepte decizii optime, ponderate de diverse tipuri de riscuri. Această esență a riscosofiei, ca filosofie a riscului, se datorează existenței unor componente obiective și subiective atunci când se iau decizii care sunt împovărate cu riscuri. Scopul riscosofiei este de a generaliza cunoștințele și aptitudinile acumulate de omenire în managementul riscurilor personale și sociale, pe de o parte, și, pe de altă parte, să caute noi modele de management a riscurilor.

Problemele de studiere și prevenire a riscurilor sunt cercetate de o serie de instituții științifice: Institutul Internațional de Cercetare a Riscurilor (unde se rezolvă următoarele probleme: analiza riscurilor, crearea sistemelor de management al riscurilor, formarea managerilor de risc și a altor administratori de risc); Institutul de Probleme de Risc; Centrul de Cercetare a Riscurilor RISICON.

Risurile se abordează și se publică în reviste științifice (*Actuarial News and Risk Management Resource Actuary*; *NET Actuarial News and Risk Management Info*; *Risk*; *Risk abstracts*; *Risk and Insurance*; *Risk Analysis*; *Risk measurement service*. Există și o revistă specială pentru femeile de afaceri, *Risk management for executive Women*.

În pedagogia și psihologia națională este nevoie de a considera pe deplin riscul ca o problemă psiho-pedagogică și managerială independentă.